

EMILI VILANOVA
Escenes barcelonines

Tria i edició d'Enric Cassany

Proa

EMILI VILANOVA

ESCENES BARCELONINES

UNA ANTOLOGIA

Tria i pròleg
d'Enric Cassany

Edició dels textos
a cura d'Arnau Soler Pejoan

Proa

Amb la col·laboració del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Proa
A Tot Vent

Primera edició: octubre del 2016.

© de la tria i el pròleg: Enric Cassany, 2016

© de l'edició dels textos: Arnau Soler Pejoan, 2016

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions SLU, Proa

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-643-5

Dipòsit Legal: B-18.797-2016

Composició: Víctor Igual, SL

Impressió: Bookprint

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

SUMARI

Notícia d'Emili Vilanova.	9
Procedència dels textos	19
Nota sobre l'edició	21

Escenes barcelonines

La viuda	25
Lo forjador	46
Nocturno	52
No n'hi ha d'altre	57
Un perdulari	71
A casa l'alcalde	82
Bèsties embalsamades (Diàlegs)	97
Gitanesca.	107
Los meus veïns	117
Lo primer amor.	126
Als toros!.	135
Una agència	149
Records d'un pobre home	163
Des del quint pis del Liceu	187
Sense cèdula	195
Gossos	201

¿Qui... compra maduixes?	210
Lo lliure canvi	222
Lo senyor Joan dels casaments	227
Desvetllament	239
L'arc d'en Mirambell	248
Un malparlat	255
Reflexions d'un porter.	265
Perladillo.	272
Les bodes d'en Cirillo	287
Contradiccions	298
L'any nou a Barcelona	309
Falòrnies	317
En lo balneari.	329
En Parladé	349
Any nou, vida nova	377
Los Tres Tombs.	385
Records del servici	416
La sopera gran	427
Estils moderns	436

LA VIUDA

I

Quin trastorn hi ha! La casa s'ha omplert de veïnes dels altres pisos que en lo recibidor enraonen amb veu baixa, sospiren i posen los ulls en blanc compadint-se de la trista sort de la pobra viuda.

Quan ja han agotat los llocs comuns i los sospirs i s'han mirat prou una a l'altra amb ulls entendrits, se creuen de braços o s'entretenen amb lo davantal, quedant bella estona sense dir res, fins que una pren la paraula i s'estén en consideracions, les mateixes que ja anteriorment han fet lo gasto, però que tornen a ser escoltades amb lo mateix interès i contestades amb iguals comentaris de sospirs i planyences.

—I ella, ¿com se troba? —pregunta una veïna que havia estat un rato fora.

—Com ha d'estar, santa cristiana! —li diu la del seu costat—. Més sossegada; però li dic en bona veritat que no la podíem retornar de cap manera. Una basca darre-re l'altra. Jo li feia olorar un paper d'estrassa cremat; li he refrescat los polsos amb aigua de Colònia i untures d'oli d'estèric. La senyora Pauleta, pobra dona!, amb la boca plena d'aigua, cop de ruixar-li la cara... Res: ni un

marbre; groga!, afinada!... Li dic que he tingut un susto!... Valga que hi pres de seguida aigua del Carme... Pobra senyora, jo prou li deia: «Tingui enteniment, quines coses de fer!...» Ca, no hi sentia, pobreta! Oh, si hagués pogut plorar, tot allò no haguera estat res.

—¿I, doncs, com ha tornat en si?

—Jo l'hi diré: com les untures ni el paper cremat li feien res, jo he dit: afluixem-li una mica lo vestit, i, com si haguéssem posat oli en un llum, ha obert los ulls, li ha passat aquell panteix, vaja, res; com si tal cosa... Com té aquesta naturalesa tan delicada! Un hom ja no sabia què fer-li! Sí, i ella mateixa de seguida s'ha tret les claus de la butxaca perquè li anessen a buscar un mocador per eixugar-se la cara: la duia tan untada, que de pertot li lluïa!

—Ja ho crec, la meva filla!

I, al sortir una altra veïna del quarto portant una escudella amb aigua de camamilla, se fica sense dir res al rotllo, com esperant ésser preguntada.

—¿Com se troba, com se troba? —li demanen les demés amb veu baixa.

—Ja ha pogut descansar —respon de seguida—; me sembla que no serà cosa de cuidado; està més sossegada. Aixís que he conegut que li anava a repetir la basca, li he fet pendre un glopet d'aquesta aigua molt calentona, però, encara no se l'ha arrimat als llavis, l'ha escopida, i no n'ha volgut més. Jo prou li deia: «Prengui'n una altra mica, que això la retornarà. No siga tan perfidiosa; una altra miqueta, vaja, cuiti...» De cap manera: no n'ha volgut.

—¿Però no diu que era tan calenta? —li observa una veïna—. Està clar que li repugnava!

—Oh, filleta, ja se sap: si sempre ens planyéssim mai curaríem...

—Té raó. ¿I ara qui hi ha amb ella?

—Les seves cunyades, que em semblen un parell de xafarderes!... No les puc veure; quina manera de ficar-se en tot! «¿Que no veu que és massa calenta, aquesta aigua?», deia una. «¿Que la vol escaldar?», saltava l'altra. Jo, com si ho expliquessin a la paret. Li acosto l'escudella a la boca i, ai, filleta!, jo ho hagués fet abans, que encara no l'ha tinguda als llavis, ja ha fet una extremitud i fora basca. Elles prou que botzinaven: «¿Però que no veu amb la fumera que és bullenta, l'aigua? Que la vol cremar?» Jo que a l'últim m'hi giro tota resoluta, i els hi dic: «¿Que es pensen que só tan criatura?... Potser sí que vostès me vindran a ensenyar com se retorna un cos!... Ai, jo et flic!... Els hi faig a saber que no és el primer que assisteixo; i si, fent-ho de bona voluntat, els hi té de sapiguer tant greu, tinguin: ja se la poden cuidar vostès; me'n rento les mans.» Està clar, quan han sentit aqueix cant, han baixat veles, i un punt a la boca. Jo et toc, nena!...

—I ben dit.

—Ja veurà; jo, filla, aquí només hi vinc que per la voluntat, i si un hom, després de fer lo que sap, se té de veure aporronada... tanmateix sembla que no és del cas!...

—Oi, que és cert —li respon una—. A mi, m'haurien de menester: ja veuria com les pentinava sens escar-

pidor... Oh, i jo, que, a la bona, tant com vulguen, però a les males, no tinc térmens a la bandera. ¿I què hi vénen a fer aquest parell de conques?

—Jo l'hi diré —contesta la mateixa avançant lo cap i dient amb molt misteri algunes paraules.

—Ah, sí, ja m'ho pensava, jo.

—Està clar —contesta una altra.

—¿I doncs, què es pensava? —afegeix una que encara no havia desplegat los llavis.

—Sí —replica la del tercer pis—: pels interessos, alabat sia Déu! Si allí on jo clavo la martellada, ai, filla!, que de poc l'erro...

I, mentres estaven mormolant de tal manera, s'obre la porta del quarto i una de les cunyades, traient lo cap i posant-se un dit al costat del nas, els diu: «Facen lo favor d'enraonar més baixet, que la Marieta sembla que vol dormir.» I torna a tancar la porta amb molta cautela. Les veïnes se queden mirant-se sens sapiguer lo que els passa, i, refetes de la sorpresa, cada qual hi diu la seva, començant la que porta l'escudella, que, fora de si, exclama:

—¿Han sentit tirar?

—No me'n parli; miri que es necessita tenir una cara de baqueta!... Tota m'hi he enrajolat.

—Amigo, això sí que no ho haguera dit mai.

—Vaia un modo de sufocar a la gent de bé.

—I quina manera de donar *pebrots*; aquesta sí que no ho envia a dir.

—Mirin que en corre poca, de criança, pel món!

—Ja ho pot tornar a dir!... Jo aquí deixo açò, i que

s'arreglin —torna a dir la primera posant lo plat sobre la tauleta—. Això sí que és pitjor que taca d'oli. Que n'escombraran poques, de trepitjades meves! Ja els ho asseguro. ¿Que vénen, vostès?

—Sí, sí —contesten les demás. I, a l'acte que anaven a traspasar lo llindar de la porta, se'ls hi presenta, tot esbufegant i eixugant-se catxassudament lo front, un personatge que amb veu grossa i acompassada els hi pregunta si és aquella l'habitació del difunt.

—¿D'on surt, ara, mossèn Vallhonestà? —li diu una de les veïnes—. Si ja ha vingut lo cotxe dels morts...

—¿Vol dir? —contesta l'anomenat acabant d'ensumar lo rapè que té als dits.

—Sí, home, sí; ja se l'han emportat.

—Doncs, ja és fora —prossegueix ell amb la mateixa catxassa i acabant de ficar-se al pis—. Vet aquí que he fet tard. Ja d'antes d'ahir que ho sabia, i no he pogut venir abans perquè tenia dos difunts al carrer de Ponent.

—¿Què diu ara? Si ahir a les set finava!

—Per açò mateix, que sabia que estava molt mal. Bueno, bueno... ¿I ha mort com un bon cristià?

—Ai, pobret! Com un sant home.

—Vaja, del mal lo menos. ¿I la mestressa, que no hi és?

—Està malalta.

—Vaja, doncs, adéu-siau; un bon remei.

I, recollint lo manteu, se'n torna a l'escala baixant los graons amb pena, i les veïnes lo segueixen dirigint-se cada una al seu pis tot fent comentaris sobre el sufoco que els havien donat.

La viuda està rodejada de les veïnes, que hi han tornat aixís que han vist marxar les cunyades. Està plorosa; un mocador de dol tirat endavant del cap casi li tapa tota la cara i amb un altre que en té a la mà ofega lo plor, i s'eixuga sovint les llàgrimes. Los porticons del balcó estan mig closos, i la sala està casi a les fosques. A l'entrar se sent olor d'aigua de Colònia, i la que deixa la cera cremada. Lo moblament és regular; en un pany de paret hi ha lo retrato a l'oli d'un senyor amb patilles: en l'una mà enguantada hi té un *puro*, i l'altra l'apoia en l'espàtller de la cadira, en la qual hi ha un barret de *copa*. La fesomia d'aqueix personatge, sense ser del tot lletja, ho sembla bastant. Se coneix que l'original, amb sos pantalons blancs i gec de cotilla, era un d'aquells tipus de l'any 54: ballador decidit de la colla de Pasqüetes o de la del Carme. Ben segur que representa al difunt, i prou devia tenir altres belleses que lo retrato no revela. Tal és lo desespero amb què lo plora la viuda i les tendres mirades que li dirigeix.

—Per a mi ja s'han acabat les alegries —diu aquesta contenint lo plor—; a mi ja se m'ha post lo sol!

—¿Vol callar? —li respon una veïna—; ara vostè no hi pot remediari res; lo que té de fer és cuidar-se, i miri: Nostre Senyor a vegades tanca una porta per obrir-ne una altra.

—Ai, pobreta de mi! —interromp la viuda—. Si vostès no saben lo que he perdut. Ai, Gasparó! —I, dirigint una eternida mirada al retrato, los ulls se li om-

plen de llàgrimes, i amb veu que lo plor s'hi confon continua—: Mai haviem tingut la més mínima; a casa no es coneixien les males cares: boca què vols, cor què desitges... Ni Josep i Maria! Ai, tristesa meva! Què hi faig en lo món! Qui s'apiadarà de mi, Déu meu!

—Senyora Marieta, dona, escolti: ¿per què té de fer això, ara? Tingui enteniment, filla; ara ja no el podrà tornar. Dona, no sigui d'aquesta manera.

—Ai, ai! —fa la viuda per única resposta.

—Senyora Marieta —diu una altra veïna—: ¿i, doncs, que no vol fer bondat? Miri, poc a poquet. Ai, Senyor! Què som en aquest món!... I tanta vanitat i tantes enveges, que els uns nos menjaríem als altres! I tot per què?

—Però jo —fa la viuda com si es contestés a si mateixa—, que a cada pas que dono em sembla que el tinc al costat, i encara no em giro, fins me sembla que l'haig de veure!

—Bé, filla, ja se sap; mes, tot passa en aqueix món. Déu la faça bona.

—I encara no alço els ulls —prossegueix ella sens fer esment dels consols que li donen— i veig aqueix retrato, em sembla que em mira i que m'escolta. Ai, amb tu passaré les tristeses!

—Jo crec que encara li servirà de més pena.

—Ai, no, no; aquí estarà sempre.

—Bo, ¿ja hi tornem? Digue-li per què plora ara. Bah, bah, bah, com més anem menos valem. Dona, no té de ser aixís: si era lo seu destí, què hi vol fer!

I totes les veïnes amb molta sollicitud la rodegen i

l'amoïnen volguent-li donar consols. La del tercer pis, que és la més trafeguda, encara no sent que van a dir alguna cosa, sense donar-los temps de començar els hi pren la paraula i sense demanar tanda torna a dir:

—Sí, filla, sí; ja sé quines penes són aquestes. Ai, Senyor! Jo també vaig perdre lo meu marit, que no se n'haguera trobat un altre de millor. Déu l'haja perdonat! I si les necessitats no m'haguessen fet tornar a casar (perquè una dona sola no és ningú), ja ho poden tornar a dir, els hi prometo i asseguro que a cap més home m'haguera mirat. Però, filletes, a mi el carro m'anava pel pedregal, i, gràcies a Déu, si el primer era tot un bon home, lo que tinc és una pasta d'agnus.

—Vegen, que truquen. ¿Volen fer lo favor de veure qui hi ha? —diu la viuda dirigint-se a les veïnes.

—Miri, senyora Marieta, és l'aprenent de la botiga fonda, que porta robes.

—Vostè mateixa: digui-li que les deixi, que ja les triarem. Ai, Senyor, quins trastorns són aquestos! Vegi, senyora Pauleta, ¿què li sembla aquest merino?

—Ai, filla, jo sí que no hi entenc; per merinos sempre vaig a can Fandilleta, ¿sap? Allí, al carrer...

—Prou, prou —respon la del tercer pis—. Ai, no m'agrada aquell home! Amb tants compliments, sembla que es burli dels compradors.

—És lo seu tarannà. ¿No veu que ho tenen de fer? —li contesta la senyora Pauleta.

—No, senyora —replica l'altra—; a mi que no m'hi vinguin, amb aquelles cortesies i aquelles franqueses de tocar la mà tantes vegades; que agafin la del morter.

—Ai, me fa riure sense ganes —diu la viuda tapant-se la boca.

—Sí, senyora; que gastin franquesa amb aquelles modistes del mocador arrossegant, que jo no vull tantes salameries ni tantes comèdies.

—Què li sembla, ¿per lo túníc, estarà bé? —pregunta la viuda dirigint-se a la senyora Pauleta.

—A mi em sembla —respon aquesta— que, havent d'anar amb manto i vel fins als peus, com més senzill...

—Ja té raó. Ai, Déu meu! Ventura que de tant en tant me distrec.

—I sí, dona —contesta la del tercer pis—; en aqueix món malaventurat el que s'hi enfonda. Ai, filla! Si jo no m'hagués desvanescut, qui sap on fóra ja... Amb tres dies me vaig posar que ni jo mateixa em coneixia. La carn semblava que me la traguessen a grapats: me vaig tornar que semblava un agafador de planxes. I aquella tristesa que tenia! Tot me donava neguit, tot me feia plorar... Tinc present que les noies del primer pis, de l'altra casa que estava, van volguer de totes maneres que sortís, i les vaig acompanyar a la rua, i al vespre entràrem al cafè de Cuyàs. ¿Voldran creure que com més disfresses venien a fer broma i com més coses nos deien per fer riure, més ganes jo tenia de plorar?... Filla meva: fins que tinguí pres un determini; o, si no, jo m'anava fonent com una candela cap per vall. Oh i que no hi havia remei per mi. Tothom m'ho deia.

I, entre sospirs i consols i algunes rialletes que s'escapaven amb los ditxos de la veïna del tercer pis, tot triant merinos, i parlant de túnics, entredosos i tricots, la

reunió anà perdent sa tristesa i no es dissolgué fins molt tard del vespre, en què les veïnes s'anaren despedint de la viuda, deixant-la un poc més distreta amb l'amoïno de fer-se lo dol.

III

És en lo replà de l'entresuelo de la mateixa casa que havem visitat amb lo tristíssim motiu de la mort d'aquell pobre senyor.

Ja han passat alguns mesos: la senyora Pauleta de l'entresuelo està a la vora de la porta enraonant amb molt misteri amb una veïna. Com és l'hora que les dones vénen del Born, a mesura que arriben se queden encallades en lo replà, i, prenent part en la conversa, la reunió s'engruixeix, venint a semblar una junta de gaudules.

—Jo sempre m'ho vaig pensar —diu una descansant lo cistell d'anar a comprar sobre la banana—: massa gallarets. Quan vaig veure el luxe que treia i els vestits tan extremats, em deia entre mi: que n'hi ha de vent en aqueix caparró. Veïam si m'erraré de gaire! I miren: tal dit, tal fet. Tinc mal ull, jo; malaventurat quan se'm fica una idea aquí, que no l'equivoco, no, ja hi poden pujar de peus.

—Ai, filla —respon una altra—; no va ésser vostè sola: ja fa més de tres mesos que ho vaig pronosticar. Un dia ho deia al de casa, però com aquell és tan rampellut, no sé què se'm va dir que em fiqués la llengua... Sí, però

jo li vaig respondre: ten compte a l'hora que t'ho dic. I, què tal, ¿tenia raó o no?

—Bé, ja veurà —contesta la senyora Pauleta—: qui més qui menos les coses ja les sap veure. Jo encara no m'hi fico amb això, perquè ella és ben lliure de fer lo que li acomode...

—Ah, bé; això sí...

—Per supuesto.

—No, amb això no hi ha res que dir —responen a coro les veïnes.

—Però lo que a mi no em cap a la barretina —insisteix la senyora Pauleta— és aquell desespero, aquelles basques, que ara crec que se les feia venir expressament. Paperera! Més que paperera! I amb aquell sentiment que es mirava el retrato. Ai, infeliç! Jo estic certa que si pogués saltar del quadro, li arrancava el monyo que porta, i an ella l'arrossegava per casa! On s'és vist una dona viuda empolainar-se d'aquesta manera!

—Oh, i una altra cosa —salta la del tercer pis—: vostès potser encara no ho han reparat... S'empolva la cara!

—Ai, santa cristiana! De seguida ho vaig veure. ¿A mi vol que em passin certes coses? Fugi d'aquí...

—Ja veurà, senyora Pauleta: com sé que vostè té la vista tan perjudicada...

—Calli, dona, calli. Però, això, ¿qui és que no ho repara? No hauria de veure un bou a tres passes. ¿Vol callar?

—Doncs, jo, ja el primer dia li vaig tirar la llatinada. M'estava a la cuina i vaig sentir que ella entrava al seu

pis (ja devia venir de rodar), i surto a cridar l'Antònia de cal fuster i li dic: «¿Què tal, no sents quin fred fa avui?» «Què vols que et diga», em respon ella; com no sabia per lo que jo anava, està clar... «No, dona —li faig jo, signant al primer pis—. Avui lo Montseny ha sortit tot blanc...» ¿Entenen ara?

—Prou, prou —contesten totes escoltant amb més interès.

—L'endemà —continua la mateixa—, que era diumenge, aixís que ella tornà de missa, surto al celobert i pregunto a l'Antonietta si havia vist los estucadors. Com aquella també és un poc tana, que sembla santa Reparada, no em va entendre fins que l'hi vaig haver signat. ¿Ne volen, de rialles?... I com per açò també és molt ditxosota, em fa amb molt desdeny: «Ai, filla! No me digues res, que tinc l'home més cremat que una torradora.» «I això?» «Res, perquè com és tan escrupolós, i ja se sap que tot li fa fàstic, diu que avui se n'anirà a la fonda aixís que senti fregir sardina.» «Ai, ai! ¿Que n'has comprada?» «No, filla, no; però diu que pel veïnat ha vist que n'enfarinaven!...» I no va poguer dir més perquè el seu home la va fer ficar dins; com és tan sorrut i de pocus amigus allò..., o, si no, ja els dic que s'hi hagueren pogut llogar cadires.

—No sé, no m'han agradat mai semblants porque-ries —diu la senyora Pauleta, que és una vella que a l'any de la fam ja festejava—; en ma vida m'he posat res a la cara. Aigua sola: no hi ha res més curiós. Si ara les senyores sembla que s'ensucen la cara com ensiamades.

—Oh, i digui vostè —pregunta una—: ¿qui era ella

per gastar tanta vanitat? Una trista serrellera, filla d'uns menestralets que si treballaven menjaven.

—Què em dirà vostè a mi —contesta la senyora Pauleta—; si quan se duïen aquells mocadors de crespó, la seva cunyada m'hi va fer lo serrell. Si els conec de tota la vida. Miri, son pare era un fadrí velar que treballava a can Reig; la seva mare era polidora de can Mataró; les seves ties, aquelles bones mosses que s'estaven al costat dels Agonitzants, si més de quatre vegades...

—Xist, xist —fan les demés—. Calli, que ara puja.

—Bon dia tinga —diuen les veïnes apartant-se per deixar pas a la viuda. Aquesta, aixecant-se lo vel que la cobreix enterament, los hi contesta:

—Bon dia. Quina calor que fa avui! No es pot anar.

—Miri —diu la senyora Pauleta—, ara mateix una servidora n'estava parlant; no es pot resistir.

—Oi, que és cert. Vamos, estiguen bones; me'n vaig a posar a la fresca.

—Vagi, vagi, estiga bona, senyora Marieta —responen les del rotllo. I, encara no han sentit tancar la porta del pis, ja pregunta una amb veu baixa:

—¿Què els hi sembla?

—Dona, lo que dèiem: amb tanta roba com porta a sobre, res li fa goig; tan esllanguida...

—Si ella és més prima que un fus.

—Oh, i tal! Sembla un paraigua plegat; tot li baldeja.

—Al demés —replica la senyora Pauleta—, veïam si aviat menjarem confits.

—Veïam, veïam. ¿I an ell, que no l'han vist encara?

—Jo, l'altre dia. A la *cuenta*, devien tenir la cita do-

nada; es passejava amunt i avall del carrer i es va aturar davant del seu balcó. Des de la finestra me'l contemplava: és un home ferrenyo, de bona mida.

—¿Quin dia era?

—Dijous o divendres; no ho tinc ben present.

—¿Allansa les quatre?

—Sí, una hora aixís devia ser.

—Va errada, filla; no era el que vostè es pensa. El que vostè vol dir era un senyor, que semblava militar; va preguntar a cal fuster si tenien les claus del pis d'aquí el costat, que està desocupat.

—Ah, vet aquí... Jo deia: ¿què mira aquest home? Vaja, té raó. Com lo veia mirar d'aquella manera... què vol que li diga, me va fer ametlla.

—Ca, ca, si el seu pretendent és un d'alt, jovenet, amb patilles rosses.

—¿Que el coneix?

—No, però una persona que no està gaire lluny d'aquí m'ha dit que l'altra tarda els va veure al Parque.

—¿Qui deu ser?

—Ja us ho podeu pensar: algun pelacanyes que només anirà per xupar-li els diners.

—Ben segur. ¿Per què vol que hi vagi?

—Callin... ¿Que toquen quarts o bé hores?

—Les deu toquen!

—Les deu! L'home de casa em mata; me'n vaig corrent, que encara tinc d'enllestir lo dinar.

—Jo també pujo, que he deixat l'olla al foc i es deu rebentar bullint.

—I a mi que em deu haver passat la fogonada.

—Vaja —diu per últim la senyora Pauleta—, jo també me'n vaig dins, que ho tinc tot per endreçar.

IV

La senyora Marieta ja ha posat altra vegada lo coll al jou. Lo veïnat, amb tal motiu, està de gresca, i tothom es prepara per la funció que es té de donar d'aquí una estona, i van i vénen d'una botiga a l'altra organisant i posant-se d'acord ells amb ells. Les dones, molt atrafegades, busquen i trauen de polleguera les eines de cuina que tenen més sonoritat per donar-les als xivalets que frisen esperant l'hora, saltant d'aquí per allí, o buscant instruments que facen força soroll, i anticipant amb sa cridòria i les seves disputes l'escàndol que es prepara. Dos d'entre ells, agafats a una regadora, tiren de tots costats volguent-se-la apoderar, i, mentres l'un fa seguir a l'altre, exclamen:

—Tu, Fradalico, deixa anar, que és meva.

—¿Qui te l'ha dada?

—Lo fuster.

—Doncs, no em da la gana.

—Mare, mare, aquest me pren la regadora.

—Mentida; que ja la tenia. Ves si *lluraràs*, noi!

—Veïam, toca'l —diu sa mare, que ha acudit de seguida.

—I per què vol la regadora!...

—Perquè és d'ell. ¿No te'n dones vergonya, més que ganàpia?

—Nois, nois —crida un xicot venint amb una olla de llauna mig ficada al cap i donant-hi cops amb una fusta—; jo faré de tambor major: zinc, nanée... xinc, xinc.

—Ves, preneu l'olla d'aquell bordegàs que tot ho alborota —crida un dels veïns.

—¿Encara no és l'hora, senyor Joanet? —li pregunta un noi.

—¿Oi que no tenim de començar fins que avisen? —li diu un altre.

—No encara; esteu quiets; ja farem la senyal.

—Senyor Joanet, ¿què vol, que toqui tot sol o que vagi amb aquestos?

—Escolti, senyor Joanet, ¿que serà bo el càntir?

—¿No és veritat que haig d'anar al davant de tots, jo?

—Que no; que m'ho ha dit a mi. Senyor Joanet, miri què diu en Nando...

I poc a poc tota la quitxalla del barri va voltant a aqueix senyor Joanet, que està molt atrafegat guarnint un cèrcol amb picarols, i tant l'estiren i pregunten i li van entre peus amoïnant-lo amb crits de senyor Joanet, que l'home, cremat, deixa el cèrcol i amb veu que tot ho domina els crida:

—Arri al diable! El primer que agafo...

I els nois se queden quiets una estona, ensenyant-se amb orgull lo trasto que han arreplegat, i, no poguent-se contenir, tornen a saltar i voltar esperant l'hora de començar.

—Tu, Joanet —diu un veí ficant-se a la botiga del fuster—: ¿com quedem, i les orgues?

—Ja estan avisades —contesta lo fuster.

—¿Quantes ne vénen?

—Jo n'he llogat sis.

—¿Sis? Noi, això semblarà la fira de Verdú. ¿I el timbal, que tanmateix lo tindrem?

—No; l'arcalde no ho ha volgut.

—Jo et flic! ¿I per què?

—Ves, noi, pregunta-l'hi.

—Pse, quin home... ¿I què en té de fer?

—Bé, ¿què em contes a mi? Digue-l'hi an ell, que véns a rompre'm les oracions.

—Corrent. Està bé, home, no t'enfadis!...

—No, home, però ja tinc un cap com un bombo darrere d'aquesta brivalla que no pot estar quieta. Nois, ¿que no voleu callar?... Veiam si agarro un fuet i n'estenc un? Lo primer que torno a sentir li prenc lo trasto i l'avio. Oh, és que com més afanyat me veuen, més vénen aquí entre cames, i nyic i nyac... Ves, noi de la Paula, si olla i tu d'una puntada de peu vos envio a l'altra part de carrer!

—I espavila'ls!... Jo ja n'haguera tustat algun.

—Bé, ¿què et sembla aquest cèrcol?

—Noi, ben pensat. No armarà poca gresca: semblarà l'esquadró de les burres.

—Senyor Joanet, senyor Joanet, ja són aquí les orgues! —criden los nois, molt contents.

—Apa, doncs. Vosaltres veniu ací tots. Espereu. Tu, Quico, està quiet. Calleu, si vos dóna la gana! Vosaltres vos poseu al davant de l'escaleta; vosaltres allí, sota el balcó. Ep! Mússius, al mig de la xivalada, i comenceu.

Alça... va! Cops i fora, nois. Tu, Rafelet, ep!... Ca, no se sent res. Rafelet!... Aixins, home, ¿què fem parats?

I com si tothom s'hagués tornat boig, al mateix punt remogueren un soroll tan estrany que no es pot comparar a cosa coneguda, inundant l'espai amb tal desbordament inharmònic de xiulets, crits i rialles, i amb tal remor produïda per diferents objectes de llauna, ferro i llautó, que només se sentien sons rars que l'oïdo no podia escoltar.

Lo fuster vingué a afegir nou element de confusió amb lo cèrcol de picarols, que el feia bellugar com un pandero. Les orgues, tocant a la vegada, feien la discordança més amoïnosa que es pugui imaginar. Des dels balcons, les criatures s'entretenien passant seguidament una fusta per los ferros de la banana, que és un altre gènere d'harmonia capaç de fer oblidar lo mal de queixal. I sobre lo soroll dels perols i càntirs de llauna plens de rocs, que la banda de xivals remenava com esperitats, i el desconcert de les orgues, i els picarols i la xirinola de les dones i els picaments de mans, xiscles i xiulets, ajuntem-hi la fressa de l'adroguer repicant amb fúria lo morter de ferro, i lo manyà batent a cops de martells l'enclusa, i es tindrà ideia de lo que feia cada u, mes no es podrà imaginar l'atabalament que produïa tan estrepitós desgavell.

En casa la viuda hi ha un altre desori. Lo nuvi, al sentir lo xivarri que endrecen al seu casament, vol baixar al carrer i empaitar a garrotades a tothom. Sa esposa, esglaiada, li crida:

—Noi, fill meu! Reporta't, tingues enteniment, que et vas a perdre! ¿No veus que són genteta?

—Ne vull malmetre uns quants; de mi no se'n burla ningú. Fuig d'aquí, no em detinguis.

—Quimet, per l'amor de Déu!

—Deixa'm anar, que si en arribant baix no ho deixo més net que el palmell de la mà... Brètols, escandalosos!

—No cridis, Quimet!

—Que no cridi! Si baixo al carrer...

—Quimet! Quimet! Ai! Jo em moro, Quimet!

I, en compte de retenir al seu espòs, se li queda desmaiada als braços.

—Aigua, vinagre! —crida ell al veure-se-la sense sentits—. Correu, aneu a casa l'arcalde! Marieta, Marieta! I no poguer saltar al carrer i esbravar-me!...

I la minyona i unes parentes corren despacientades, ensopeguen, es topen, no trobant lo que busquen, i a l'últim, en lloc de vinagre, li fan olorar bella estona el setrill de l'oli, i per retornar-la li tiren l'aigua amb tanta traça que la posen com un xop. Un veí compassiu acut a casa l'alcalde, i, entretant, la núvia, retornant-se, s'abraça amb lo seu marit fent-li prometre que no l'abandonarà.

Al carrer l'escàndol continua; la gent que s'escau a passar, fuig tapant-se les orelles; los organitzadors de la festa, espantats de la seva obra, volen posar-hi ordre i, anant d'ací i d'allí, no s'entenen ni es poden entendre. Criden als nois que parin, i ses veus se perden en aquella espantosa confusió. S'acosten per dir-se alguna cosa posant-se les mans en forma de corn a la vora de la boca i ningú els entén; fan senyes, bellugant desesperadament los braços, als de les orgues, i aquestos, interpretant-ho equivocadament, se miren ells amb ells amb mig riure

que denota que són un poc estranys a aquella alegria, i roden amb més fúria la manuella dels seus instruments. En aquestes, compareix l'alcalde molt alborotat, va d'un cantó a l'altre renyant a tothom i ningú se l'escolta, ni poden. Alça la vara voleiant-la per donar més energia als seus renys, i la quitxalla i tothom es pensa que fa lo tambor major i redoblen lo soroll i s'engresquen, i els càntirs són remenats amb més força, i els piamontesos roden amb més desfici, i en aqueix *crescendo* espantós l'alcalde se surt de fogó i comença a escampar cops de mangala sobre càntirs i segadores. La canalla es creu que va de bulla i l'enrotllen saltant i ballant; ell, més cremat que mai, es posa la insígnia sota el braç i, recompartint natxades de dret i de revers, en tomba uns quants de nassos a terra, i al veure la gent que es muden los trumfos, les orgues paren, callen lo morter i l'enclusa, los picarols reposen, los nois estan quiets, los ganàpies no xiulen i, renaixent la tranquil·litat d'entre tanta confusió, la veu de l'alcalde impera i és obeïda. Los xicots s'escapoleixen amb los seus trastos; los de les orgues, se les carreguen a l'esquena i desfilen encorbats buscant d'un cap de carrer a l'altre al que té de donà'ls-hi los quartos. Los veïns se'n desentenent i els hi diuen que el que els ha fet parar que els pague, i comencen a disputar cadascú en lo seu llenguatge. Un dels italians, sortint-se de tino, diu alguna paraulada; els altres se pensen que els hi diu una injúria xamporrada i li claven trastasso. L'alcalde va per apaciguar-los i ho embrolla més i li perden lo respecte. S'hi interposen altres veïns i compareix lo sereno; les disputes augmenten i els crits també; les dones s'hi barregen

amençant al sereno i an els seus marits, que les volen fer callar; i, enmig d'aquesta guineia, un càntir de llauna és tirat amb fúria topant de ple a ple al front de l'autoritat, fent-li una banya que sembla una pruna. Lo sereno refila lo xiulet, en vénen d'altres, i entre la cridòria i els xiscles de les dones, los serenos volen agafar a tothom fins que es descobreixi el que ha tirat lo càntir. Tothom s'excusa, i el delinqüent no surt; i no fos per lo bony que es relleva en lo front de l'alcalde, qualsevol diria que no hi ha hagut tal càntir a l'aire i que tot era una farsa. Lo cabo, que en aquest moment se presenta, al veure ferit lo senyor alcalde s'enfurisma i amenaça en castellà a tothom, i vol fer-los seguir al calabosso i presentar si convé lo «barrio entero al juez de primera instancia».

La consternació és immensa; dones i criatures es fiquen per entre el grupo, plorant i cridant i enternint als serenos. Lo cabo vol fer callar a tothom i no ho logra; i, enmig d'aquell mar de llàgrimes, l'alcalde, a pesar d'ésser lo més ofès, apretant-se lo front amb lo palmell de la mà, intervé amb sa benigna autoritat i permet que cadascú es retire a casa seva, fent lo distret quan lo cabo dóna ordre que els caps del motí es presenten l'endemà a les dotze a l'alcaldia.

I vet aquí com de tanta brega, de tanta festa, d'uns esquellots tan ben preparats, en resulta que els nuvis se'n van tranquil·lament a retiro, mentres los seus burladors passen la nit desvetllats i anguniosos, exagerant-se la pena que els hi podran imposar per haver atropellat a l'autoritat del barri.